

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech 75 fenygów.

Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednorazowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stosownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozplodowego płać tylko 10 fen. od wiersza.

Szcześć Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować

Poleczyński Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.

W sprawach druku i ekspedycji należy adresować

S. Buszeński, Thorn, Brückenstrasse.

Ogłoszenia i reklamy przyjmuje K. Zabłocki

Thorn, Brückenstrasse.

T R E Ś Ć:

1. Od patronatu.
2. O pszenicy.
3. Ruch w kółkach.
4. Odpowiedzi.
5. Pytania.

OD PATRONATU.

1. **Dla naszych córek.** Wzywaliśmy już zeszłego roku usilnie do **kształcenia** pań naszych w zawodowych naukach, potrzebnych w przyszłym życiu żonie, matce i gospodyni i polecaliśmy usilnie zakład wychowawczy w **Zakopanem** (za Krakowem). Warunki przyjęcia do tego zakładu są następujące:

Początek roku szkolnego 7 września. Pensja 40 koron t. j. 32 m. miesięcznie. Uczennice powinny mieć conajmniej lat 16, przedstawić metrykę, świadectwo ukończenia szkoły ludowej i świadectwo lekarza, że mają zdrowie i siły potrzebne do zajęć gospodarskich.

Opłatę uiszcza się z góry.

Niezależnie od opłaty za utrzymanie, uczennice powinny składać 60 K. rocznie na ubranie, a oprócz tego jednorazowo złożyć na pierwsze sprawunki i niezbędne drobiazgi 10 K.

Program nauk dla uczennic: Nauka w pralni, w prasowni, utrzymywanie bielizny domowej, szycia i cerowania, w mleczarni, w piekarni w kuchni, podwórzowego gospodarstwa.

W zimowych miesiącach, uczennice mają lekcje: religii, historii, kaligrafii, rachunków, a także śpiewu chórowego, o ile mają potrzebne do tego zdolności.

Spis **wyprawki** wymaganej dla uczennic: 6 koszul, 4 kaftaniki, 4 staniczki pod spód, 4 fartuchy białe, 2 fartuchy kolorowe, 2 świąteczne, 2 suknie ciemne do pracy, 2 spódnice perkalowe ciemne pod spód, 6 par pończoch, 3 pary trzewików, 1 para pantofli, 12 chustek

do nosa, 4 kołnierzyki, 4 czepki nocne, 6 ścierek, 2 serwetki do grzebieni, 1 worek do brudnej bielizny, 1 chustka ciepła albo szalik na głowę, 1 płaszczek ciepły, 1 kaftan ciepły do pokoju, 4 prześcieradła długości 3 m., 4 ręczniki, 1 kołdra watawana, 1 koc wełniany, 1 poduszka, 1 siennik.

Szczotki do czyszczenia sukien i trzewików, szczotka do zębów, 2 grzebienie i szczoteczka do nich.

Uczennice mogą przywieść rzeczy już używane, byle były porządne i odpowiednie do zajęć gospodarskich.

Czepki, fartuszki i serwetki do grzebieni lepiej nabyć w Zakładzie według przyjętego wzoru.

Droga do Zakopanego daleka. Ale wszakże byle robotnica dziś dalsze drogi odbywa. A cel nauczania się czegoś na całe życie godny pewnych poświęceń. Drogę wypiszemy innym razem i nadmieniamy, że tego roku już 7 pań z Prus Zachodnich w Zakopanem było.

2. Panu **Fredzie** bardzo będziemy wdzięczni za odczyt »O rybnictwie«.

PSZENICA.

Królem zbóż jest pszenica. Należy do najdawniejszych roślin, które człowiek uprawiał. Pismo św. wspomina pszenicę u Faraonów w Egipcie i rzeczywiście znaleziono w grobach Faraonów, w wnętrzu piramid pszeniczne ziarenka, które dawano nieboszczykom na drogę do wieczności, ziarenka bardzo do naszej pszenicy podobne. I w naszych krajach znaleziono pszenicę w resztach ludzkich osad, kiedy to nasze kraje były jednym ogromnym błotem, a ludzkie mieszkania na palach w wodzie budowano.

I po dziś dzień pszenica jest najbardziej cenionem zbożem, daje najbogatszy i najdroższy plon, najsmaczniejsze pieczywo. W stosunku do tych właściwości pszenica też jest najbardziej wymagającym ze zbóż.

Pod względem klimatu, to właściwie pszenica jest rośliną południową i w klimacie, gdzie wino dojrzewa i ona wydaje najbogatsze plony. Wszakże przez setki lat uprawy i u nas się zaaklimatyzowała, ale trzeba siał tylko **zaaklimatyzowane** gatunki. Przy wszystkich innych zbożach dobra jest częsta zmiana od siewu, u pszenicy **nie**; trzeba siał gatunki **z okolicy**, a najlepiej swoje własne, jeżeli tylko mają ziarno duże i pełne. Łakomiąc się na wysokie plony, które dają angielskie pszenice, wielu na wiosnę całe szlaki zaorać musi, gdyż jak przyjdzie uczciwa polska zima, to one wymarzają. I nasza domowa pszenica lubi w zimie lekkie nakrycie śniegiem. Zbyt ciężkie nakrycie powoduje u bujnej pszenicy wygnicie. Gorsze szkody wyrządza częste odmrażanie i zamrażanie pola głównie pod wiosnę, a mrozy bez śniegu niszczą głównie pszenicę na południowych stokach gór. Bardzo ważne by na wiosnę była sprzyjająca, t. j. ciepła i przekropna pora, gdyż w tym czasie pszenica się krzewi, i jeżeli utrafi kwiecień i maj zimno mokry, to nie rozkrzewi się należycie, tembardziej, że ziemia przez taką pogodę zeskorupia się i roślinka trudno do siebie przychodzi. Na szosowanie, a najbardziej na kwiat zamów sobie rolniku ciepły czas, zaś na dojrzewanie nie zbyt wielkie gorąco, by ziarno było pełne, a nie zeschnięte.

Pogodę trudno przewidzieć i trzeba już opiekę nad raz zasianem ziarnem Panu Bogu poruczyć. Natomiast rolę odpowiednią rolnik sam wybiera. Najstosowniejszą jest urodzajna margłowa glina. Na iltowatych ziemiach, może jeszcze nie drenowanych, pszenica się nie udaje. Na zanadto humusowych się wykłada, na torfiastych wymarza.

Ziemię swoje zwykle rolnik zna, więc ważniejsze mówić o **uprawie**. Ta musi być do pszenicy **doskonała**. Żadne zboże nie jest tak wymagające. Najlepsza uprawa naturalnie jest ugorowa, gdzie się ugor z mierzwą w czerwcu pluzkuje, wałuje, wlecze, potem w końcu lipca lub początku sierpnia odwraca głębiej, a na 2 tygodnie przed siewem daje siewną skibę. W gospodarstwach, gdzie zniesiono ugory, pszenica już nie jest tak pewna. Można ją siał po rocznej koniczynie, którą się pluzkuje w lipcu, a w końcu sierpnia daje siewną skibę. Można siał po grochu na jedną skibę, ale już te pszenice o wiele bar-

dziej zależą od sprzyjającej pogody i innych warunków, jednym słowem są niepewne. W księstwie Poznańskim, odkąd skasowali ugory i pszenice się cofają; nawet na bogatych Kujawach coraz mniej się pszenicy uprawia. Nawet ugorowa uprawa powinna być staranna, a przedewszystkiem mylnie jest utarte zdanie, że pszenicę można siał zaraz za pługiem za gonowym. Wprawdzie pszenica jest mniej wrażliwa na odleżaną skibę siewną jak żyto, niemniej jednak na świeżej skibie o wiele będzie **rzadsza i węższa**, a przez to wrażliwsza na zimę. Wlecze się do siewu przed samym siewem, bo jeżeli się za dużo uwlekło na raz, to czasem silny deszcz zupełnie siew przerwie, gdyż ziemia uwleczona wolniej obsycha, niż w surowej skibie. Nie potrzeba zaś zbyt miałko zproszkować wleczeniem ziemi. Bryły aż do wielkości pięści nic nie szkodzą, a nawet chronią roślinki od mrozu. Było tyle miałkiej ziemi, by się ziarno dobrze przykryło.

(Dokończenie nastąpi.)

Ruch w kółkach.

W niedzielę d. 1. b. m. o godz. 4 po poł. odbyła się lustracja gospod. w **Mirakowie** i **Grodnie**, majątkach p. St. Działowskiego, przez Kółko Rolnicze Chełmżyńskie. Przeszło 20 członków towarzystwa objechało gremialnie wszystkie pola obydwóch majątków, oglądając szczegółowo wszelkie zboża i okopowizny, które mimo wiosennej suszy, nawet na lżejszych ziemiach przedstawiały się zadawalniająco! Następnie pokazywał i objaśniał sam właściciel zebranym gościom nowo przez niego stawianą stajnię i oborę z masywnym sufitem, bez belkowania, spoczywającym jedynie na 2 dźwigarach, a zbudowanym z patentowych cegieł wydrążanych, bardzo lekkich, t. n. „Trägerlose-Hohlstein-Decke.“ Po obejrzeniu w dalszym ciągu żywych inwentarzy, pomiędzy którymi głównie zwrócił na siebie uwagę piękny ogier rozplodowy rasy zimnokrwistej i zwiedzeniu świeżo urządzonych chlewów dla trzody, grono uczestników udało się do dworu mieszkalnego, gdzie wspólną kolacją zakończył się program lustracji! — Gościnność, z jaką p. St. Działowski podejmował u siebie wszystkich uczestników, bez różnicy stanu i godności, zasługiwała na ogólne uznanie, którego też członkowie towarzystwa gospodarzowi przy pożegnaniu nie szczędzili! Oby znalazł wielu naśladowców!

Bolesław Donimirski, prezes.

Stara Kiszewa, dnia 9. 8. 09.

Sprawozdanie z zebrania kółka roln. z d. 8. b. m.

Członków obecnych 25.

Zastępca przew. p. Załęski zrobił wzmiankę o wystawie roln. w Częstochowie i o mającym być wystawionym pomniku w Toruńskim Pa-powie dla św. p. Donimirskiego jako byłego patrona kółek roln. Następnie odczyt z »Kłósów« o »Świnia latem« przez p. Działowskiego, potem różne rady o siewie żyta, zaś szczególnie X. prob. Wierciński omawiał sprawę o nabywaniu świeżych siewów.

W zastępstwie zarządu
J. Ponczek, sekr.

Łęg. W niedzielę dnia 15. b. m. o 4. godz. po południu odbędzie się posiedzenie kółka rolniczego na sali p. Małkowskiego. *Zarząd.*

Sulenczyn. Posiedzenie kółka rolniczego na parafię sulecką i parchowską odbędzie się w niedzielę 22. b. m. o 1½ po południu na sali pana Weissa w Parchowie. *Zarząd.*

Odpowiedzi.

Jak wytepić wołki ze śpichrza?

Przedewszystkiem śpichrz utrzymywać w wzorowym porządku i przy ciągłym i dobrym przewiewie zboże na śpichrz zawsze tylko suche sypać. Zboże jak najczęściej przerabiać. Wszelkie szpary, szczeliny w belkach, podłogach, przepierzeniach, słupach i koźlach, trzeba wołkom zamknąć, tam bowiem najchętniej się trzymają, zasmarować je więc trzeba dokładnie wapnem lub kamienną smołą, przysypując do tego chlorkiem. Wszelkie zmiotki ziarna nagromadzone po kątach zwłaszcza te, które powysypywały się za obicia z desek trzeba wydobyc i zniszczyć. Czynności te najlepiej wykonać na wiosnę i w lipcu. Wołki lubią też

kryć się w niestrzyżonych owczych skórach, trzeba więc takowe porozkładać na podłodze śpichrza i wynosząc je często zalewać warem, celem zabicia wołków. Kto niema skór owczych, niech porozkłada wilgotne płyty w takich miejscach śpichrza, by na nie słońce świecić i je ogrzewać mogło. Gdyby i to przeprowadzić się nie dało, to trzeba mokre te płyty na ogrzanych blachach porozkładać. Do płyt tych wołki niebawem ściagać się będą i wygubić je można tak samo, jak w skórach owczych, oblewając ukropem. (D.)

24. Jednym z dobrych środków na **muchy** jest pomalowanie szyb okien stajni na niebiesko, nalepiej farbą zrobioną z modrego. Muchy koloru tego nie znoszą i niechętnie w takich stajniach przebywają. (D.)

26. **Kamień w lokomobilach** jest osadem wapna zawartego w wodzie. Nowsze konstrukcje lokomobil n. p. Wolf-Magdeburg mają kotły otwieralne (ausziehbare Röhrenkessel) gdzie łatwo w roku kamień usunąć można. Jest to ważna rzecz, gdyż części osiadłe kamieniem ulegają przepaleniu. Zaleca się używać do lokomobil tylko miękkiej wody, chociażby brudnej, lepsza taka od studziennej. (D.)

Nr. 27. Odpowiedź znajdzie pan w Nr. 28 Kłósów pod Nr. 15-tym. (Red.)

Pytania.

Nr. 29. Jak zaradzić robactwu, które podżera kartoflowe łęty? Robactwo jest żółte, wyciąga sok z łęt, podetnie je, tak że się obalają. Skarżą się na to ludzie z Piechowic. Przy rozsądzie brukiewnej doznałem tego samego.

Nr. 30. Mam od ½ roku 40% kali. Czy jeszcze dobre? Na co go teraz najlepiej by się zużyło i jak? Ks. Sz. z W.

VICTORIA

Odlewnia żelaza i fabryka machin rolniczych

G. m. b. H.

W CZERSKU

jedyna polska fabryka na Prusy Zachodnie poleca na sezon żniwny

kosiarzki i żniwiarki

wyrobu angielskiego, w najlepszych gatunkach, również i wszelkie narzędzia rolnicze własnego wyrobu, jak maneże, młocarnie i siewczarki.

Ceny umiarkowane — warunki kredytu dogodne.

??

Kto

może mi polecić dobrego, uczciwego
woźnicę (kuczera)

żonatego, który umie dobrze powozi
i z kołmi się obchodzić?

Potrzebny od św. Marcina.

Szembruk (Gr. Schönbrück Wpr.)

Ks. Heese, proboszcz.

Fabryka miechów i planów C. Radoszewski & Co.

Telefon nr. 390. INOWROCLAW, ul. Kolejowa 6/7. Telefon nr. 390.

Plachty żniwowe.
Plany nieprzemakalne
na **stogi, młocarnie,**
parówki i wozy.

Miechy
do **zboża, mąki, kartofli**
i **sieczki.**

Sznury do żniwiarek, prasy i wiązania

 miechów.

Koldry dla robotników.

Dery nieprzemakalne, wełniane i
plócienne (latowe) na konie.

 Na życzenie wysyłamy cenniki i próby bezpłatnie

Na sezon jesienny polecamy **tomasówkę, superfosfat,**
kainit, sól potasową, saletrę w każdej ilości do każdej
stacyi lub wprost z naszego składu.

Wskutek wielkiego zakupu polecamy najtaniej

 Węgle.

P. P. obywateli ziemskich prosimy zażądać ofert na **ospę rzanną,**
pszenną i wszelkie makuchy.

ROLNIK E. G. m. b. H.

Neumark, Nowemiasto Wpr.

Rzepę ścierniskową długą lub okrągłą

ofiaruje pod gwarancją

B. Hozakowski, Toruń-Thorn.

Specjalny skład nasion.

Sztuczne nawozy

na jesień dostarcza w warunkach przez **Patronat**
za **normalne** uznanych do każdej stacyi kolejowej

Rolnik, Tuchola (Tuchel).

Gospodarstwo

w **Toruńskim Papowie**, 180 mórg
najlepszej chełmińskiej ziemi, w środku
wsi, kościół i szkoła w miejscu 2 km.
od dwóch dworców, 8 km. od Torunia,
w tem 15 mórg dwukośnych łąk, 40 mórg
cukr. buraków, wszystko pszenne. prze-
ważnie drenowana ziemia, z pełnem ob-
fitem żniwem, nadkompletnym żywym
i martwym inwentarzem (żniwiarka, ko-
siarka) zupełnie nowemi i murowanemi
budynkami, pięknym domem mieszkal-
nym, jest zaraz pod bardzo korzystnymi
warunkami do sprzedania.

Zgłoszenia przyjmuje i na żądanie
wysła powózki na dworce **Th.-Papau**
lub **Lissomitz.**

L. Neyman, Thornitsch-Papau Wpr.

Z powodu starości sprzedam moje
Gospodarstwo

222 morgowe w **Bisk. Papowie**
(Bischöfl.-Papau). Ziemia i budynki bar-
dzo dobre, także inwentarz żywy i mar-
twy. Żwirówka przerzyna pole, z drugiej
strony jezioro, więc wygoda dla ptastwa
i pojenia bydła. — Wpłaty potrzeba
45,000 marek. Agenci wykluczeni. Pocz-
ta i stacya kolei Wrotzlawień.

J. Niewiarski.

Parcelacya

wsi Alt-Busch p. Starogardem, Stargard. W.Pr.

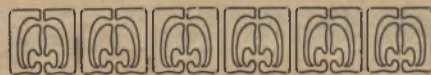
Celem dalszej rozsprzedaży na-
leżącej do wsi Alt-Busch roli, łąk
i stawów na parcele dowolnej wiel-
kości (piękne miejsca po 50, 80, 100
albo 200 morgów z dostatecznymi
budynkami, pełnem żniwem i inwen-
tarzem) odbędzie się termin w **po-
niedziałek d. 16. Sierpnia 1909**
o godz. 11 przed południem na po-
dwórze dominialnem.

Zaprzysiężony geometra będzie
na miejscu w celu natychmiastowego
odgraniczenia. — Warunki kupna jak
najkorzystniejsze. — Kwoty wpłaty
kredytuje się na życzenie.

M. Marcus,
Berlin S. W. Gitschinerstr. 111.

Stadniki i jakoszki

ze swojej mlekodajnej obory poleca
Górski, MIROTKI per Altjahn.

Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

TORUŃ

przyjmuje depozyta począwszy od

1 marki płacąc od 3½—5%.

